

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Pavel Navrátil

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**Role PMS ČR v rámci realizace alternativního trestu
domácího vězení**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. et Mgr. Jaroslava Auerová

Vypracoval:

Pavel Navrátil

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „ Role PMS ČR v rámci realizace alternativního trestu domácího vězení“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 25. 4. 2012

.....

Pavel Navrátil

Poděkování

Děkuji paní PaedDr. et Mgr. Jaroslavě Auerové za velmi užitečné odborné rady, vstřícný přístup a metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Poděkování patří i mojí manželce Petře za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Pavel Navrátil

OBSAH

Úvod	3
1. Restorativní a retributivní justice	5
1.1 Restorativní model justice	5
1.2 Retributivní model justice	6
1.3 Dílčí závěr	8
2. Alternativní řešení trestních věcí	9
2.1 Procesně právní alternativy	9
2.2 Hmotně právní alternativy	12
2.3 Dílčí závěr	14
3. PMS ČR a její role v rámci alternativního řešení trestních věcí	15
3.1 Probační mediační služba	15
3.2 Probace	16
3.3 Mediace	16
3.4 Role probační služby při alternativním sankcionování	16
3.5 Dílčí závěr	19
4. Alternativní trest domácího vězení	20
4.1 Historie domácího vězení	20
4.2 Právní úprava TDV v ČR	21
4.3 Výkon trestu TDV	23
4.4 Odklad, přerušení, změna výkonu TDV	26
4.5 Upuštění od výkonu TDV	27
4.6 Přeměna trestu OPP v trest TDV	28
4.7 Podmíněné propuštění z VTOS	29
4.8 Povinností odsouzeného spojené s TDV	30
4.9 Porušení podmínek souvisejících s TDV	31
4.10 Dílčí závěr	32

5. Role PMS v rámci výkonu a kontroly TDV	33
5.1 Institut předběžného šetření	33
5.2 Výkon a kontrola TDV	35
5.3 Namátkové kontroly	36
5.4 Elektronický monitoring	38
5.5 Dílčí závěr	40
6. Zahraniční úpravy TDV	41
6.1 Domácí vězení na Slovensku	41
6.2 Polská úprava domácího vězení	42
6.3 Dílčí závěr	43
7. Případové studie a aktuální statistická data trestu TDV	44
7.1 Kasuistika TDV č. 1	44
7.2 Kasuistika TDV č. 2	47
7.3 Aktuální stav TDV	49
Závěr	50
Resumé	51
Anotace a klíčová slova	52
Annotations a keywords	53
Literatura a prameny	54
Seznam používaných zkratk	56

ÚVOD

Při výběru tématu bakalářské práce jsem zvolil téma, které určitým způsobem souvisí s mou profesí ve Vězeňské službě ČR a zakládá i možnost řešení jejího nejpalčivějšího současného problému, kterým je přeplněnost českých věznic.

Významným momentem pro řešení tohoto problému je účinnost nového trestního zákoníku od 1. ledna 2010, kdy se s novelou trestněprávních předpisů objevuje nejen celá řada změn, ale také úplné novinky, které právní řád České republiky doposud neznal. Škálu alternativních trestů rozšiřuje, mimo jiné i trest domácího vězení.

Především v souvislosti s trestem domácího vězení se mezi laickou i odbornou veřejností rozpoutala diskuze kolem zavedení elektronického monitorovacího systému, zda tento trest dosáhne svého účelu, zda bude kontrolovatelný apod.

Cílem mé bakalářské práce je poskytnout kompaktní pohled na tento nový alternativní trest, stručně připomenout jeho historický vývoj i některé pohledy na něj v mezinárodním kontextu. Protože jde o sankci, jež významně zohledňuje sociální aspekty v oblasti trestní justice, stěžejní část práce jsem věnoval roli Probační a mediační služby ČR při realizaci a kontrole trestu domácího vězení. PMS ČR je často označována za nositele sociální práce v trestní justici. Snažil jsem se představit PMS s odkazem na její vznik a vývoj, roli, kterou hraje v rámci trestního řízení i přiblížit ji prostřednictvím výčtu činností v jejich odborných agendách.

Vzhledem k možnosti úzké spolupráce se střediskem Probační a mediační služby ČR v Třebíči jsem mohl veškeré informace diskutovat přímo s jednotlivými probačními pracovníky a se specialistou na TDV. Právě názory a postřehy lidí z praxe mi umožnily reálně nahlédnout do realizace trestu domácího vězení.

Bakalářská práce je rozdělena do šesti kapitol, kdy v první kapitole jsem se snažil rámcově vysvětlit kontext retributivní a restorativní justice, na nějž ve druhé kapitole navazuje představení možností alternativního řešení trestních věcí v oblasti procesně právních alternativ – odklonů v trestním řízení a i hmotně právních alternativ - alternativních trestů a opatření. Třetí kapitolu bakalářské práce jsem věnoval Probační a mediační službě ČR a její roli v rámci řešení trestních věcí alternativní cestou s obecným přehledem odborných agend PMS. Od čtvrté kapitoly jsem se již plně

věnoval novému alternativnímu trestu domácího vězení, kdy po stručném připomenutí historie této sankce u nás, jsem se snažil přiblížit právní úpravu TDV a následně v páté kapitole pak roli PMS v rámci výkonu kontroly TDV. V poslední šesté kapitole bakalářské práce jsem se pokusil o srovnání TDV se zahraniční úpravou obdobného trestu v Polsku a na Slovensku. V samém závěru práce jsem se snažil na praktických příkladech – kasuistikách, dokumentovat proces a nutnost spolupráce PMS s OČTŘ při ukládání a kontrole TDV, jakož i činnost probačního pracovníka při práci s klientem. Logickou součástí bakalářské práce jsou i statistická data dokumentující současnou situaci v agendě TDV.

Při zpracování této práce jsem použil metodu analytickou, monografickou, komparativní a při tvorbě jsem čerpal z několika zdrojů.

Primárními zdroji jsou především právní úprava a jednotlivá ustanovení týkající se této problematiky a poté především rozhovory s jednotlivými úředníky Probační a mediační služby v Třebíči, z jejichž zkušeností a názorů jsem z velké míry čerpal, dokonce jsem se v praxi zúčastnil kontroly TDV.

Ze sekundárních zdrojů bych zmínil především odbornou literaturu, kde zatím neexistuje příliš mnoho odborných publikací, nicméně v odborných člancích publikovaných v právnických periodikách je této problematice poskytnut dostatečný prostor. Dalším pramenem pro psaní této práce bylo poskytnutí interních materiálů PMS – metodických standardů, pokynů, statistik, včetně možnosti nahlédnout do probačních spisů. V neposlední řadě je nutné k pramenům zařadit také použité elektronické zdroje a materiály PMS Jihomoravského soudního kraje dokumentující a prezentující činnost PMS.

1. Restorativní a retributivní justice

1.1 Restorativní model justice

„Spáchaný trestný čin vyvolává u většiny lidí nesouhlas a odsouzení. Ať už se jedná o krádeže, podvody, výtržnictví či dokonce násilné trestné činy končící vážným ublížením na zdraví nebo dokonce smrtí. Oprávněně očekáváme, že trestní justice bude pachatele stíhat a na konci celého procesu vynese spravedlivý trest. Když sledujeme tyto scény ze soudních síní ve večerních zprávách, máme obyčejně pocit uspokojení. Pachatel byl uznán vinným a potrestán. V touze po odplatě často zapomínáme, že kromě pachatele jsou tu další lidé, jimž se v důsledku spáchaného činu změnil život. Na jejich potřeby není v soudní síni příliš prostoru. Jde především o oběti trestných činů.“¹

Koncem 19. století a na počátku 20. století v souvislosti s řešením trestních činů začal sílit zájem o osobu pachatele. Rozvíjely se nové formy trestání a opatření, nespojených s bezprostředním trestem odnětím svobody. Bylo to spojeno s dobrovolnickou a charitativní péčí o osoby propuštěné z VTOS. Začíná se hovořit o novém řešení trestních věcí, zejména nahradit trest odnětí svobody, jehož negativní dopady začínají být stále více diskutovány. Přechází se od systému retributivní (odplatné) na **restorativní justici** (obnovující).²

Restorativní pojetí justice vychází z toho, že trestný čin nepředstavuje pouze porušení veřejného zájmu, porušení práva a útok na stát, ale že jde především o konflikt mezi pachatelem trestného činu a konkrétní obětí. Restorativní justice proto spatřuje primární účel systému trestní justice právě v kompenzaci poskytované individuálním obětem.³

„Znaky restorativní justice :

- *stimulace sounáležitosti a vzájemnosti, zločin je definován jako újma či násilí způsobené jednotlivci jiným jednotlivcem,*

¹ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2

² Šrov, Krpata, P. ; Klusák, V. : Přednáška : Probační a mediační služba, *Policejní škola Brno*, 6. 9. 2011

³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

- *pozornost je soustředěna na řešení problémů budoucí odpovědnosti a závazků,*
- *pravidlem je dialog a diskuse,*
- *restituce jako prostředek nápravy mezi oběma stranami,*
- *spravedlnost je definována jako spravedlivý vztah posuzovaný podle výsledku,*
- *podstata zločinu jako interpersonálního konfliktu je respektována,*
- *pozornost je soustředěna na nápravu zločinem způsobené nespravedlnosti,*
- *společenství se stává aktivním činitelem,*
- *akceptování rolí při hledání řešení,*
- *uznání a uplatnění práv oběti,*
- *stimulace pachatele k převzetí aktivní odpovědnosti,*
- *odpovědnost pachatele za delikt vede k součinnosti při nápravě způsobených škod,*
- *zločin je vnímán v kontextu všech morálních, sociálních a ekonomických aspektů,*
- *dluh či závazek vůči konkrétní oběti zločinu,*
- *sociální reakce jsou zaměřené na odstranění škodlivých důsledků v současnosti a v budoucnu,*
- *stigmatizace je odčinitelná aktivitou pachatele při nápravě škod,*
- *vytváření možností pro pokání a odpuštění,*
- *zapojení všech účastníků trestního konfliktu (pachatel, oběti, sociálního zázemí či okolí).“⁴*

Stěžejním cílem restorativní justice je zejména, aby si pachatel uvědomil následky svého delikventního jednání, co svým trestným činem spáchal a pokusil se odčinit újmu, kterou způsobil. Součástí restorativního přístupu je i snaha v podobě pomoci a podpory v tom, aby se pachatel další TČ nedopouštěl.

1.2 Retributivní model trestní justice

Do 2. poloviny 90. let se u nás uplatňoval tradiční model retributivní (odplatné nebo trestající) justice, kdy byl a doposud do značné míry je primární obětí trestného činu stát. Všechny síly a prostředky jsou soustředovány na ochranu státu před

⁴ NOVÁK, Jiří. *Alternativní tresty v rámci restorativní justice v ČR – role Probační a mediační služby ČR*. 2006. 11-12 str. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno,

pachatelé, kteří ohrožují veřejný zájem.⁵ Při uplatňování tohoto modelu se trestní justice spíše zaměřuje na obviněné a oběti trestného činu jsou spíše přehlíženy.

„Důsledkem je, že oběti trestného činu při uplatňování svých práv většinou neobdrží takovou pomoc, jakou by si představovaly a obvinění zaměřující se na uplatnění obhajoby v řízení se neuvědomují důsledky svého jednání ve všech souvislostech a zpravidla je průběh řízení ani uložený trest dostatečně nemotivuje k životu bez konfliktu se zákony. Zkušeností řady obviněných i obětí jejich trestné činnosti je pak pocit ponížení. Jsou totiž v podstatě objektem vyšetřování a svým způsobem oběťmi stigmatizujícího trestního řízení, jehož průběh mohou ovlivnit jen v omezeném rozsahu. To u řady z nich vede k frustraci. Doprovodným jevem takového modelu je pokračující odosobnění justičního systému a poměrně malý prostor pro uplatnění alternativ k nezbytně formálnímu standardnímu důkaznímu řízení v soudním přelíčení. Velké praktické problémy spojené s uplatňováním tohoto tradičního modelu trestní justice vedly k tomu, že jako reakce na něj a výraz snahy řešit vzrůstající problémy praktického fungování trestního soudnictví, vzniklo koncepčně odlišné pojetí restorativní justice.“⁶

„Znaky retributivní justice:

- *zločin je definován jako újma, resp. násilí způsobené státu,*
- *pozornost je soustředěna na zavržení a odsudek, vycházející z viny v minulosti,*
- *pravidlem je aversární nebo inkviziční proces,*
- *způsobení újmy jako prostředek potrestání a prevence recidivy,*
- *spravedlnost garantovaná právem na spravedlivý proces,*
- *potlačení přirozené podstaty zločinu, delikt je chápán jako konflikt mezi jednotlivcem a státem,*
- *jedna sociální nespravedlnost je nahrazena jinou,*
- *dotčené sociální společenství je odsunuto stranou a je abstraktně – formálně reprezentováno státem,*
- *stimulace kompetitivních individualistických hodnot,*
- *stát vystupuje proti pachatelé, přičemž opomíjí či nezdůrazňuje práva oběti,*

⁵NOVÁK, Jiří. *Alternativní tresty v rámci restorativní justice v ČR – role Probační a mediační služby ČR*. 2006. 8 str. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezigeneračních studií Brno,

⁶ SOTOLÁŘ, Alexander, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi: možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: C.H. Beck, 2000, 8 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9350-7.

- *pachatel zůstává pasivním objektem procesu,*
- *odpovědnost pachatele za delikt vede k jeho potrestání,*
- *zločin je definován formálně – právními termíny bez zohlednění morálních, sociálních a ekonomických aspektů,*
- *dluh či závazek vůči abstraktnímu státu a společnosti,*
- *sociální reakce jsou zaměřené na pachatelovo chování v minulosti,*
- *trvalá či dlouhodobá stigmatizace pachatele,*
- *žádný nebo jen minimální důraz na projev lítosti a pokání,*
- *závislost výsledku trestní věci na aktivitě profesionálů (policistů, soudců, obhájců).⁷*

1.3 Dílčí závěr

V dnešní době, kdy lidstvem zmítá ekonomická krize, která zasahuje do všech činností, které člověk tvoří, se dopady nevyhnuly ani trestní politice našeho státu, ale i ostatních zemí světa. Ekonomicky nákladné pobyty pachatelů trestných činů umístěných ve věznicích, jsou natolik zatěžující pro ekonomiky států, že bylo zapotřebí hledat nové, a přesto účinné modely v trestání pachatelů trestných činů. Retributivní přístup je postupně nahrazován restorativními prvky, které otevírají i nové možnosti pro oběti trestného činu se aktivně podílet při řešení trestného činu namířeného proti němu samotnému a na druhou stranu pachatel-obviněný má možnost svůj čin řešit aktivním odčiněním újmy, kterou svým protiprávním jednáním způsobil. S pachatelem je možno při udělení alternativního trestu i nadále pracovat a směřovat ho k tomu, aby v budoucnu vedl řádný život.

⁷ NOVÁK, Jiří. *Alternativní tresty v rámci restorativní justice v ČR – role Probační a mediační služby ČR*. 2006. 9-10 str. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno

2. Alternativní řešení trestních věcí

Prosazování myšlenky restorativní justice je spjato s uplatňováním tzv. alternativních opatření. Druhy těchto opatření utvářejí ucelenou soustavu, jež se prolíná celým trestněprávním systémem. Primárním cílem je snaha o nahrazení trestu odnětí svobody jinou možnou sankcí.

Tento systém můžeme strukturovat především na základě toho, zda se jednotlivá opatření uplatňují v hmotném či procesním trestním právu. Rozlišujeme alternativní tresty a alternativy k potrestání (hmotněprávní instituty) a na druhé straně odklony v trestním řízení (procesněprávní institut).

2.1 Procesně právní alternativy

Ne vždy je nutné, aby věc skončila před soudem, protože náš právní systém umožňuje v rámci alternativního řešení trestních věcí i využití odklonů v trestním řízení, kdy může rozhodnout již státní zástupce.

Do českého trestního práva byly postupně zavedeny celkem čtyři druhy odklonů, a to podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a odstoupení od trestního stíhání. Z těchto čtyřech odklonů pouze dva, a to podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání mají univerzální charakter. Podmíněné odložení podání návrhu je pouze jakousi formou podmíněného zastavení trestního stíhání, které je určeno pro zkrácené přípravné řízení. A samotné odstoupení od trestního stíhání lze aplikovat výhradně v řízení proti mladistvým.⁸

⁸ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Oufedníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 32 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

Podmíněné zastavení trestního stíhání § 307

Tento institut byl zaveden do českého právního systému novelou provedenou zákonem č. 293/1993., a od té doby je hojně využíván. Jedná se o druh odklonu, který umožňuje výchovně působit na obviněného a kontrolovat vedení řádného života. Při podmíněném zastavení trestního stíhání může být státním zástupcem či soudcem stanovena zkušební doba v rozsahu od 6-ti měsíců do 2 let. Pokud obviněný splní požadavky, které mu byly, jako stanovená povinnost v usnesení o PZTS uloženy a po celou zkušební dobu vedl řádný život, je vydáno usnesení o tom, že se obviněný ve zkušební době osvědčil. Pro možnost postupu dle § 307 odst.1 tr. řádu jsou stanoveny následující podmínky, které musí být splněny, aby mohlo být trestní stíhání podmíněně zastaveno:

1. jde o řízení o přečinu,
2. obviněný se k činu doznal,
3. obviněný s podmíněným zastavením trestního stíhání souhlasil,
4. obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena nebo s poškozeným uzavřel dohodu o její náhradě anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,
5. vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze důvodně rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostačující.

Podmíněné zastavení trestního stíhání má za hlavní účel odlehčit přetíženým soudům, kde státní zástupce již v přípravném řízení může rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání.⁹

V přípravě podkladů pro rozhodování státních zástupců a soudců o PZTS je OČTŘ nápomocna i PMS, jež v přípravném řízení má možnost vstoupit do trestního řízení na základě podnětu OČTŘ, obviněného, poškozeného, v případě mladistvých i jejich rodičů či OSPD. PMS se významnou měrou podílí na zprostředkování řešení konfliktu, souvisejícího se spáchaným trestným činem a často za využití mediace se snaží o zprostředkování dohody mezi obviněným a poškozeným, která potom společně se zprávou o výsledku mediace může posloužit státnímu zástupci či soudci jako podklad pro jejich rozhodování.

⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 61 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

Narovnání § 309

Tento institut byl do českého právního systému zaveden novelou provedenou zákonem č. 152/1995 a od této doby prošel tento institut určitými změnami, kdy zatím poslední úpravu přinesla novela č. 41/2009 Sb. Narovnání se dá charakterizovat jako dohoda mezi obviněným a poškozeným, kdy je zapotřebí, aby došlo k jejímu schválení soudem nebo v přípravném řízení státním zástupcem. Je tedy zejména určen pro případy, kdy vznikl nějaký konflikt mezi pachatelem a poškozeným, kde může dojít k urovnání sporu. Z toho vyplývá, že i zde se jedná o situaci, kdy do trestního řízení může vstoupit PMS se snahou o zprostředkování řešení konfliktu mimosoudní cestou.

Podmínky pro možnost využití ustanovení § 309 tr. řádu obsahuje celkem šest podmínek, které musí být splněny k tomu, aby soud nebo v přípravném řízení státní zástupce mohl dohodu o narovnání schválit:

1. obviněný je stíhán pro přečin,
2. obviněný musí prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán a o jeho prohlášení nejsou důvodné pochybnosti,
3. obviněný uhradí poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem,
4. obviněný složí na účet soudu či státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům, a takové plnění není zřejmě nepřiměřené závažnosti trestného činu,
5. se schválením narovnání souhlasí obviněný i poškozený,
6. soud či státní zástupce považuje takový způsob vyřízení věci za dostačující.¹⁰

Narovnání není příliš využívaným institutem. Důvodem může být i skutečnost, že škoda způsobená obviněným poškozenému musí být uhrazena a nad její rámec je třeba, aby obviněný ještě složil částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům. Z tohoto hlediska je patrné, že využívání institutu narovnání je limitováno solventností obviněného. Dalším důvodem, proč není tento institut využíván, je administrativní složitost spojená s přípravou narovnání, která vyplývá ze zákonných

¹⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 76-77 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

podmínek. I v tomto případě lze využít součinnosti s PMS. Osvícení státní zástupci, právě díky spolupráci s PMS, mají připraveny kvalitní podklady pro své rozhodování. PMS připraví v podobě přípravy dohody i ošetření všech potřebných zákonných náležitostí potřebných k využití institutu narovnání, včetně zajištění přítomnosti obviněného i poškozeného pro předepsané úkony státního zástupce před jeho rozhodnutím, kdy má povinnost je oba vyslechnout i poučit. Této spolupráce s PMS hojně využívají i soudci, pokud rozhodují o odklonu v trestním řízení.

2.2 Hmotně právní alternativy

Alternativní řešení trestních věcí přináší nové možnosti jak efektivně potrestat pachatele trestného činu a přitom jej nevystavovat škodlivému vězeňskému prostředí. Pachatel zůstává na svobodě, a tak může z části nahradit škodu, kterou svým činem způsobil.

„Alternativní tresty lze v nejširší rovině vymezit tak, že jde o všechny tresty nespojené s odnětím svobody. Při takovémto vymezení by pak do skupiny alternativních trestů spadaly všechny druhy trestů s výjimkou nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ale v užším pojetí však alternativní tresty můžeme vymezovat pomocí jejich hlavního účelu, a tím je náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody. Pak by do kategorie alternativních trestů spadaly pouze domácí vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení (včetně podmíněného odsouzení s dohledem).“¹¹

Jde zde zejména o to, že plně nahrazují nepodmíněný trest odnětí svobody.

Alternativní tresty

Druhy trestů, které může soud pachateli uložit jsou uvedeny v trestním zákoníku, a to v § 52,

a to takto:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,

¹¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 31 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Vedle alternativních trestů rozlišujeme i alternativy k potrestání.

Upuštění od potrestání § 46

Soud může upustit od potrestání pachatele, který spáchal přečin, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě a vzhledem k povaze závažnosti spáchaného přečinu a k dosavadnímu životu pachatele lze důvodně očekávat, **že již pouhé projednání před soudem bude dostačující k jeho nápravě i k ochraně společnosti.**

Upuštění od potrestání § 47

Jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud má za to, že ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu pachatele a ochranu společnosti lépe než trest. Toto neplatí, pokud si pachatel stav zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchu přivodil, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky.

S rozšířením ochranných opatření o tzv. zabezpečovací detenci, je možnost, pokud soud má důvodné podezření, že uložení ochranného léčení by bylo nedostačující, může uložit zabezpečovací detenci. Tato možnost upuštění od potrestání podle § 47 odst. 2., je možná u všech trestných činů.¹²

¹² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 180-190 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem § 48

Podstatou upuštění od potrestání s dohledem je vyslovení viny ze spáchání trestného činu s tím, že uložení trestu je podmíněně odloženo na zkušební dobu a soud uloží trest pouze v případě, že se pachatel ve zkušební době neosvědčí. Musí porušit zásadním způsobem své povinnosti.

V obecné rovině jde zejména o to, aby došlo k ověření toho, že k nápravě pachatele není nutné ukládat trest a jako druhá věc výchovně působit na pachatele v podobě uloženého dohledu probačního úředníka.¹³

2.3 Dílčí závěr

Využívání alternativních postupů (zejména procesních) v řešení trestních věcí je jednou z možností, jak zefektivnit činnost naší justice, kdy řada trestních věcí může být rozhodnuta již v přípravném řízení státním zástupcem. Dalším velmi významným aspektem je i vhodnost při rozhodování soudu přihlídnout k možnostem využívání alternativních trestů, jež ve vhodných případech mohou být alternativou k výkonu trestu odnětí svobody. V neposlední řadě je třeba zohlednit i aspekt ekonomický, kdy výkon a realizace alternativní sankce je pro společnost co do nákladů jistě lacinější v porovnání s náklady na zajištění výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody odsouzeného ve věznici.

¹³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 190-191 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

3. Probační a mediační služba ČR a její role v rámci alternativního řešení trestních věcí

3.1 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační aktivity se v jednotlivých zemích rozvíjely různě, zejména podle kulturní a společenské tradice, ekonomických možností a také na základě politického seskupení země. V Evropě je za nejdelší tradici probace považována Nizozemská probační služba, která datuje založení v roce 1823. V samotné Evropě byl největší rozkvět probace ve druhé polovině 20. století, kdy byla zejména snaha o zavádění nových trestů a opatření na svobodě. Postupně v 70. a 80. letech docházelo k odklonu institucionálního zacházení s pachatelem a zejména bylo dáváno do popředí, při práci s pachatelem, přirozené sociální prostředí pachatele pro jeho nápravu. V 90. letech rostla nespokojenost s úlohou poškozeného v trestním řízení, kdy bylo zapotřebí, aby byla zdůrazněna práce s oběťmi trestných činů, jako s jednou ze stran trestního sporu.¹⁴

Vznik PMS ČR zejména souvisel s naplňováním principů restorativní trestní spravedlnosti v 90. letech minulého století, jež byly komplexněji zakotveny novelou trestních kodexů z roku 2002, uplatňováním alternativních řešení trestních věcí.

V roce 1994 přijala vláda program prevence kriminality a zavázala ministerstvo spravedlnosti ČR úkolem, aby zřídila místa probačních úředníků. Od 1. 1. 1996 byla na většině okresních a některých krajských soudech zřízena místa probačních úředníků. Většinou zde však byli touto činností pověřeni pracovníci odborného aparátu soudu nebo vyšší soudní úředníci. V Praze a později např. Karlových Varech a Brně, využívají této možnosti k obsazení místa probačních úředníků kvalifikovanými pracovníky, lidmi vzdělanými zejména z oboru sociální práce.

V roce 2001 v České republice vznikla Probační a mediační služba, která je samostatnou organizační jednotkou státu, upravena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, spadající do rezortu Ministerstva spravedlnosti ČR. V současné době je zřízeno 74 středisek Probační a mediační služby, které jsou činné

¹⁴ Srov. Krpata, P. ; Klusák, V. : Přednáška : Probační a mediační služba, *Policejní škola Brno*, 6. 9. 2011

v sídlech krajských nebo okresních soudů. Pracovníci jsou rozděleni ve funkcích úředník a asistent, v čele Probační a mediační služby je ředitel.¹⁵

Mezi základní cíle probační a mediační služby patří zejména práce s pachatelem trestné činnosti, snaha o jeho začlenění zpět do společnosti, ochrana komunity před opakováním trestné činnosti a také podpora obětem trestného činu.

Vymezení pojmů probace a mediace je upraveno v § 2 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

3.2 Probace

Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen obviněný), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

3.3 Mediace

Mediace se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

3.4 Role probační služby při alternativním sankcionování

S postupující reformou naší trestní spravedlnosti, kdy postupně docházelo k rozšiřování sankcí, které bylo možné soudem uložit o alternativní tresty, bylo postupně zapotřebí zřídit složku, která by se zabývala dohledem nad výkonem alternativních trestů a participovala na jejich realizaci. Ze začátku byli touto činností

¹⁵ Srov. Krpata, P. ; Klusák, V. : Přednáška : Probační a mediační služba, *Policejní škola Brno*, 6. 9. 2011

pověřování vyšší soudní úředníci, kteří však neměli dostatečné kompetence k výkonu sociální práce, a proto postupně zvítězily snahy po vytvoření samostatné instituce, jež by spolupracovala v trestním řízení s OČTR, nynější Probační a mediační služby.

Současná probační služba se nezabývá jen samotným dohledem nad výkonem alternativních trestů, ale vykonává další činnosti, které jí ukládá zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Činnost probační služby upravuje zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě v § 4 odst. 1

1) Probační a mediační služba vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život,
dále §4 odst. 2

- a) v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí,
- b) ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo pro narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody,
- c) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem,
- d) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření,
- e) ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody.

V zákoně jsou podrobně vymezeny činnosti, které zajišťuje probační služba. Je zapotřebí také připomenout, že probační služba se zabývá i prevencí páchaní trestné činnosti. Prevenci kriminality je zapotřebí věnovat zvláštní pozornost, zejména se

zaměřením na mladistvé a děti mladší 15-ti let, stejně tak i se zaměřením na seniory, kteří se v poslední době objevují velmi často jako poškozené oběti trestné činnosti.

Obecně lze tedy odborné činnosti realizované PMS shrnout do následujících odborných agend, v nichž jsou činní jednotliví pracovníci služby, kteří se na odborné agendy specializují.

Odborné činnosti PMS

- ZPROSTŘEDKOVÁNÍ ŘEŠENÍ KONFLIKTU (ZRK), činnost v přípravném řízení trestním, jejímž cílem je možnost uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným, která může sloužit jako podklad pro rozhodování státního zástupce či soudce o možnosti využití odklonu v trestním řízení, tedy podmíněném zastavení trestního stíhání dle § 307 TrŘ nebo schválení dohody o narovnání dle § 309 TrŘ
- OBECNĚ PROSPĚŠNÉ PRÁCE (OPP) – předjednání podmínek výkonu trestu OPP, jako podkladu pro uložení trestu OPP, kontrola výkonu trestu OPP
- PROBACE - dohled nad podmíněně odsouzenými, kterým byl soudem uložen TOS, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu (až 5 let) a současně byl nad nimi vysloven dohled
- PAROLE - dohled nad podmíněně propuštěnými z VTOS (až 7 let), příprava podkladů pro rozhodování soudu o podmíněném propuštění z VTOS v podobě stanoviska PMS k žádosti odsouzeného o PP z VTOS
- MLADISTVÍ A DĚTI mladší 15-ti let, problematika upravena lex specialis. Zákonem o soudnictví ve věcech mládeže zák. č. 218/2003 Sb., příprava podkladů pro rozhodování soudců i státních zástupců, zejména v navrhování uložení vhodných výchovných opatření, realizace a kontrola uložených opatření
- OBĚTI TRESTNÉHO ČINU, poradenství poškozeným v trestním řízení a obětem TČ
- TDV (trest domácího vězení), zpracování podkladů pro možnost uložení TDV – IPŠ (institut předběžného šetření) a kontrola TDV
- TZV (trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce), zajištění a kontrola trestu ZV¹⁶

¹⁶ Srov. Auerová, J. : Přednáška : Alternativní řešení trestních věcí , Kasuistický seminář, oboru sociální pedagogika, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, září 2011

3.5 Dílčí závěr

S transformací české trestní spravedlnosti směrem k restorativní justici, která byla realizována postupným zaváděním alternativních opatření do našich trestně právních kodexů, vyvstala potřeba vzniku a zřízení takové instituce, která by se spolupodílela na realizaci alternativních opatření, trestů i procesně právních odklonů v trestním řízení. Touto institucí je od roku 2001 fungující Probační a mediační služba, která bývá někdy označována jako nositelka sociální práce v trestní justici. Její vznik si vyžádal i potřebu profesně nově orientovaných pracovníků, kteří musí po odborné stránce kloubit nejen velmi dobrou znalost práva nejen trestního, ale i znalosti z oboru sociální práce včetně dobrých komunikačních dovedností. Sociální práci probačních pracovníků lze charakterizovat jako pomoc a podporu, která je zaměřena na klienta a současně i na jeho kontrolu. Obě tyto činnosti by měly být vždy uplatňovány ve vztahu ke konkrétnímu případu a jeho okolnostem.

4. ALTERNATIVNÍ TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ

Alternativní trest domácí vězení je pro český právní systém nová možnost jak alternativně potrestat pachatele trestného činu, aniž by docházelo k využívání, už tak přeplněných věznic. V lednu 2010 vstoupil v platnost trestní zákoník, kterým restorativní justice získala daleko širší škálu sankčních možností, neboť nový zákoník zakotvuje další prvky preventivního charakteru, které mj. kladou důraz na integraci pachatelů v jejich přirozeném sociálním prostředí, a tím je vyloučen kriminogenní vliv vězeňské populace.¹⁷

4.1 Historie domácího vězení

„Myšlenka na omezení svobody pohybu dané osoby na místo svého bydliště je stará jako lidstvo samo. V historii najdeme řadu osobností, jimž byl tento trest uložen, protože byly z jakéhokoli důvodu politicky či společensky nepohodlní a současně bylo netaktické je odsoudit k trestu odnětí svobody. Za své názory byl v domácím vězení v roce 1633 Galileo Galilei. Domácí vězení na ostrově Svaté Heleny absolvoval Napoleon Bonaparte. Smutný konec měl přísný zákaz vycházení a trest domácího vězení pro členy ruské carské rodiny, kteří byli v roce 1918 popraveni bolševiky. Komunistický režim v Sovětském svazu, Severní Koreji a Polsku ve druhé polovině 20. století často používal domácí izolaci jako nástroj represe proti svým odpůrcům.“¹⁸

V Československu byly prvky domácího vězení již zakotveny v trestním zákoně č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích. Ten v ustanovení § 262 umožňoval uložit domácí vězení namísto vězení prvního stupně pachatelům bezúhonné pověsti, kteří by nemohli jinak obstarávat svůj úřad, obchod nebo si zajišťovat výdělek.

¹⁷ŠTERN, Pavel, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 140 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7367-757-2.

¹⁸ŠTERN, Pavel, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 149-150 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7367-757-2.

Podmínkou byl slib odsouzeného, že se pod žádnou záminkou nevzdálí ze svého domu. Popřípadě postavení strážce k jeho příbytku (§ 246 cit. zák.).¹⁹

4.2 Právní úprava trestu domácího vězení v České republice

Právní úprava trestu domácího vězení v České republice je upravena zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, podmínky uložení a doba trvání trestu domácího vězení jsou upraveny v § 60 zák. č. 40/2009 Sb. , a to takto:

Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže

a) vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že **postačí uložení tohoto trestu**, a to popřípadě i vedle jiného trestu a

b) pachatel **dá písemný slib**, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, uložení jiného trestu není třeba.

Nestanoví-li soud v rozsudku jinak, trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 5.00 hodin, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku jeho onemocnění. Zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Novelou trestního zákoníku účinného od 1. 12. 2011, došlo v právní úpravě ke změnám.

¹⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 308 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části **v soudem stanoveném časovém období**, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení v důsledku onemocnění nebo úrazu, zdravotnické zařízení je povinno na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.

Soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

Stanovení doby, kdy se má odsouzený zdržovat ve svém obydlí, je tedy již zcela na posouzení a rozhodnutí soudu.

Soud může rovněž uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život, zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo, aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

Pro případ, že by odsouzený nevykonával řádně uložený trest domácího vězení, je možno podle novelizace zákona č. 40/2009 Sb., § 61, uložit přeměnu trestu domácího vězení, jestliže se pachatel vyhýbá nástupu výkonu trestu a bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení nebo i jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest domácího vězení nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody. Zde se užije stejného přepočtu, jak je stanoveno u obecně prospěšných prací, a to je za jeden den nevykonaného trestu domácího vězení náležití jeden den trestu odnětí svobody. Zde bych rád poznamenal, že se mně zdá tato nová úprava nedokonalá, neboť v případě přeměny trestu domácího vězení na trest odnětí

svobody 1:1, kdy 1 den nevykonaného trestu domácího vězení na 1 den odnětí svobody, nebude, dle mého soudu, pro odsouzeného sankcí motivující. Nedokonalost spočívá v tom, že odsouzený před koncem trestu domácího vězení k řádnému vykonávání tohoto trestu může ztratit motivaci, kdy sankce v podobě přeměny, např. v řádu týdnů či dnů, pro něj nemusí být motivující k řádnému výkonu uloženého trestu domácího vězení. Původní varianta náhradního trestu byla přísnější a i více motivující pro odsouzeného.

Další novelizace proběhla v § 65 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., a to tak, že byl doplněn o odstavce a) a b). Čímž došlo k další možnosti, jak aplikovat trest domácího vězení na porušování trestu obecně prospěšných prací, kdy odsouzený nevede řádný život, vyhýbá se nástupu trestu a nebo bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu, může soud přeměnit trest obecně prospěšných prací na trest domácího vězení. V písmenu a) je za podmínek § 60 odst. 1 uložen trest domácího vězení a pro případ, že by tento trest byl zmařen, stanovit náhradní trest odnětí svobody, tento trest nemůže však být přísnější, než který pachateli hrozil v případě, že by byl přeměněn trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, přičemž se stanoví, že každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den domácího vězení. V písmenu b) se stanoví, že za každou jednu hodinu nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.

4.3 Výkon trestu domácího vězení

Výkon alternativního trestu domácího vězení upravuje trestní řád 141/1961 Sb., §334.

Jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest domácího vězení, stalo vykonatelným, předseda senátu zašle odsouzenému nařízení výkonu tohoto trestu, v kterém určí:

- a) počátek výkonu tohoto trestu a
- b) místo výkonu tohoto trestu.

Počátek výkonu trestu domácího vězení stanoví předseda senátu tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti.

Místo výkonu trestu stanoví předseda senátu v obydlí odsouzeného v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, a to s přihlédnutím k jeho

osobním a rodinným poměrům, je-li odsouzený zaměstnán, přihlédne i k místu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání.

Kontrolu výkonu trestu domácího vězení (§ 334b TrŘ) zajišťuje Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem, za tímto účelem je odsouzený povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu. Kontrolu TDV upravilo Ministerstvo spravedlnosti Vyhláškou ze dne 11. prosince 2009 o kontrole výkonu trestu domácího vězení (dále jen vyhlášky), v níž je v § 1 uvedeno, že kontrola výkonu trestu domácího vězení spočívá zejména

- a) v provádění namátkových kontrol úředníkem probační a mediační služby v místě výkonu trestu domácího vězení,
- b) v užití elektronického kontrolního systému,
- c) ve vedení dokumentace o všech úkonech spojených s kontrolou,
- d) ve vyhodnocování plnění soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 trestního zákoníku směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život,
- e) v prověřování, zda odsouzený nahrazuje způsobenou škodu v souladu s rozhodnutím soudu podle § 60 odst. 4 trestního zákoníku a zda plní výchovná opatření uložená soudem podle § 60 odst. 5 trestního zákoníku,
- f) v prověřování důvodů porušení podmínek trestu a
- g) v informování soudu o porušení podmínek výkonu trestu nebo neplnění přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 trestního zákoníku nebo neplnění výchovných opatření uložených soudem podle § 60 odst. 5 trestního zákoníku.

Při kontrole v místě výkonu trestu domácího vězení se probační úředník prokazuje služebním průkazem Probační a mediační služby. Odsouzený na požádání prokáže svou totožnost probačnímu úředníkovi kdykoli v průběhu výkonu trestu domácího vězení.

Podle § 3 Vyhlášky o kontrole výkonu TDV probační úředník nejpozději na počátku výkonu trestu domácího vězení poučí odsouzeného, případně i osoby žijící s ním ve společném obydlí, o omezeních spojených s kontrolou výkonu trestu a o jeho povinnostech v rámci součinností, ke které se písemně zavázal. Záznam o poučení se zakládá do dokumentace vedené u střediska Probační a mediační služby.

Součinnost odsouzeného při výkonu kontroly trestu domácího vězení dle § 3 Vyhlášky spočívá zejména v umožnění kontroly přítomnosti odsouzeného v místě a době výkonu tohoto trestu probačním úředníkem, včetně umožnění jeho vstupu do obydlí odsouzeného a ve spolupráci při plnění soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 trestního zákoníku směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život, při plnění výchovných opatření a při kontrole, zda odsouzený nahrazuje způsobenou škodu.

Je-li odsouzenému známo, že nebude moci plnit podmínky výkonu trestu domácího vězení v stanoveném místě a čase, oznámí tuto skutečnost neprodleně probačnímu úředníkovi a soudu, který trest uložil. Probační úředník v takovém případě bezodkladně informuje soud o vlastních zjištěních k důvodům neplnění podmínek výkonu trestu.

Odsouzený se může v průběhu výkonu trestu domácího vězení obracet na probačního úředníka s žádostí o pomoc při řešení situací souvisejících s kontrolou výkonu trestu domácího vězení a ovlivňující průběh výkonu tohoto trestu.

Probační úředník pořizuje záznam o každé jím provedené kontrole (§ 5) a o každém osobním jednání s odsouzeným. Záznam zakládá do dokumentace vedené u střediska Probační a mediační služby.

V případě porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení dle § 6 Vyhlášky probační úředník projedná s odsouzeným zjištěné přerušení podmínek výkonu trestu, případně pravdivost jeho tvrzení a neprodleně informuje soud o všech případech porušení podmínek výkonu trestu. Svá zjištění doloží kopiemi záznamů o zjištěném případě porušení podmínek výkonu trestu včetně stanoviska odsouzeného a záznamu o prověření tvrzení odsouzeného o důvodech porušení podmínek výkonu trestu.

Po výkonu trestu domácího vězení nebo jeho části zašle probační úředník soudu zprávu obsahující podklady pro rozhodnutí soudu o povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení.

Vyhláška upravuje i náležitosti kontroly TDV pro případ kontroly prostřednictvím elektronického monitorovacího systému a to v § 7, kdy tato spočívá zejména v

- a) instalaci a deinstalaci elektronického kontrolního systému v místě výkonu trestu domácího vězení,
- b) instalaci a deinstalaci technického zařízení na těle odsouzeného,

- c) poučení odsouzeného o fungování elektronického kontrolního systému a o nepřipustnosti jakýchkoli zásahů do tohoto systému za strany odsouzeného a dalších neoprávněných osob,
- d) sledování odsouzeného v určeném místě po stanovenou dobu elektronickým kontrolním systémem,
- e) prověření dostupnosti a funkčnosti elektronického kontrolního systému,
- f) evidence zaznamenaných případů nepřítomnosti odsouzeného v místě a čase výkonu trestu domácího vězení.

V tomto případě součinnost odsouzeného při výkonu kontroly trestu domácího vězení znamená, že odsouzený umožní za přítomnosti probačního úředníka vstup do obydlí zástupci provozovatele elektronického kontrolního systému za účelem instalace a deinstalace elektronického kontrolního systému a strpí na svém těle po 24 hodin denně technické zařízení po dobu výkonu trestu domácího vězení. Dále umožní zástupci provozovatele vstup do obydlí za účelem údržby a kontroly funkčnosti elektronického kontrolního systému.

Elektronický kontrolní systém v místě výkonu trestu domácího vězení instaluje, po provedení identifikace odsouzeného, zástupce provozovatele za přítomnosti probačního úředníka. Převzetí elektronického kontrolního systému do užívání odsouzený potvrdí podpisem předávacího protokolu, který rovněž podepíše přítomný zástupce provozovatele a probační úředník. Součástí předávacího protokolu jsou také podmínky pro provoz elektronického kontrolního systému, které je odsouzený povinen dodržovat. Stejnopis předávacího protokolu předá probační úředník soudu.

Kontrola výkonu trestu domácího vězení zajišťovaná Probační a mediační službou ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému nevyklučuje možnost namátkové kontroly provedené probačním úředníkem v místě výkonu trestu.

4.4 Odklad, přerušení, změna výkonu trestu domácího vězení

V praxi může nastat situace, kdy uložený trest domácího vězení nelze z nějakých důvodů realizovat. Pro tento případ předseda senátu může z důležitých důvodů na potřebnou dobu odložit nebo přerušit výkon trestu domácího vězení (§ 334d TrŘ).

Pominou-li důvody odkladu nebo přerušení výkonu TDV, předseda senátu odklad nebo přerušeni odvolá.

Doba, po kterou byl výkon trestu domácího vězení odložen nebo přerušeni, se nezapočítává do doby výkonu trestu.

Dojde-li během výkonu trestu domácího vězení ke změnám v situaci odsouzeného, může být soudem rozhodnuto o změně trestu domácího vězení (§ 334e TrŘ). Na návrh odsouzeného, státního zástupce nebo probačního úředníka nebo i bez takového návrhu pak rozhodne předseda senátu z důležitých důvodů o změně místa výkonu trestu domácího vězení, doby, kdy se zde má odsouzený zdržovat a přiměřených omezení a přiměřených povinností stanovených odsouzenému, přitom nesmí v neprospěch odsouzeného změnit počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí a rozsah přiměřených omezení a přiměřených povinností. O změně trestu domácího vězení rozhodne předseda senátu bez zbytečného odkladu i po vykázání ze společného obydlí podle jiného právního předpisu.

Jde o případy, kdy dojde ke změně místa bydliště, pobytu odsouzeného nebo ke změně zaměstnání, v němž například odsouzený směnuje nebo do zaměstnání dojíždí a původně stanovený rozsah domácího vězení neodpovídá jeho možnostem. V tomto případě by soud měl s ohledem na prioritu zaměstnání klienta brát zřetel a vyhovět ve formě úpravy doby pro stanovený výkon TDV.

4.5 Upuštění od výkonu trestu domácího vězení

Při výkonu TDV může dojít u odsouzeného i k situacím, které jsou upraveny v § 334f TrŘ, kdy ministr spravedlnosti může upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku, jestliže odsouzený byl nebo má být vydán do ciziny nebo předán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu. Soud může upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku, jestliže odsouzený byl nebo má být vyhoštěn.

Soud může upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku též tehdy, zjistí-li, že odsouzený onemocněl nevléčitelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevléčitelnou nemocí duševní.

4.6 Přeměna trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení nebo odnětí svobody

Novelou trestního zákoníku na konci roku 2011 se otevřela další možnost pro odsouzené, kterým byl soudem uložen alternativní trest obecně prospěšných prací, který byl doposud druhým nejpřísnějším trestem v Česku ukládaným. Právě touto novelou (§ 340b TrŘ) je dána odsouzeným, kteří neplní řádně podmínky výkonu trestu OPP, šance v podobě možnosti přeměny trestu OPP v trest domácího vězení namísto doposud jediné možnosti přeměny, a to v trest odnětí svobody.

O přeměně trestu obecně prospěšných prací nebo přeměně jeho zbytku v trest domácího vězení nebo v trest odnětí svobody, jakož i o ponechání trestu obecně prospěšných prací v platnosti při stanovení dohledu nebo dalších dosud neuložených přiměřených omezení, přiměřených povinností nebo případně výchovných omezení, rozhodne bez zbytečného odkladu předseda senátu na návrh probačního úředníka pověřeného kontrolou nad výkonem tohoto trestu nebo na návrh obecního úřadu nebo instituce, u nichž jsou obecně prospěšné práce vykonávány, podaný prostřednictvím tohoto probačního úředníka, nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání. Domnívám se, že ve vhodných případech je tato nová možnost vhodným řešením, a to i s ohledem na neefektivní zátěž Vězeňské služby při realizaci krátkodobých trestů odnětí svobody a v neposlední řadě i samotný ekonomický dopad.

Dlouhodobé zkušenosti s ukládáním alternativních sankcí nasvědčují tomu, že ne vždy je uložení alternativního trestu pro daného klienta vhodné. Proto se osvědčilo, např. při ukládání trestu OPP pověření Probační a mediační služby OČTŘ k předjednáním podmínek pro jeho uložení. Probační úředník zpracuje pro soudce či SZ zprávu, v níž uložení alternativního trestu doporučí či nedoporučí s ohledem na osobu pachatele a jeho sociální i další aspekty.

Ve vyhlášce č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění vyhlášky č. 315/2007 Sb., je v části 7., jež se týká trestu domácího vězení uvedeno.

Soud může před uložení trestu domácího vězení požádat středisko Probační a mediační služby příslušné podle místa bydliště obviněného o opatření písemného slibu obviněného podle § 60 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku. Před podpisem písemného slibu je třeba obviněnému vysvětlit podstatu výkonu a kontroly trestu domácího vězení,

způsob jeho součinností a jaká omezení jsou pro něho a osoby žijící s ním ve společném obydlí s tímto trestem spojena.

4.7 Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Vězeňskou službu, už delší dobu trápí přeplněnost českých věznic, v současné době je ve výkonu trestu odnětí svobody více než 23 tisíc odsouzených, což je o 2 tisíce odsouzených více, než dovolují kapacity našich věznic. Český právní řád se na tuto situaci již delší dobu snaží reagovat širokou škálou alternativních trestů. Další pomocí nebo možností, jak ulevit přeplněnosti věznic je ustanovení o podmíněném propuštění před výkonem poloviny uloženého trestu odnětí svobody, které upravuje trestní zákon č. 40/2009 Sb., v § 88 odst. 2., kdy lze odsouzeného podmíněně propustit z TOS ještě před polovinou vykonaného trestu.

Odsouzení vykonávající si uložený trest odnětí svobody mohou na základě zákonem stanovených podmínek po stanovené části vykonaného trestu odnětí svobody požádat soud o podmíněné propuštění z VTOS. V novém trestním zákoníku se nově objevuje i možnost uložit v souvislosti s rozhodnutím soudu odsouzenému povinnost zdržovat se v určeném obydlí, a to po dobu až 1 roku. Jde tak o jakousi analogii k trestu domácího vězení o tzv. kvazi domácí vězení. Vše je ale podmíněno zvláštním doporučujícím stanoviskem ředitele věznice – tzv. „ředitelská půlka“. Zkušební doba, přiměřené omezení a přiměřené povinnosti jsou upraveny v zákoně č. 40/2009 Sb., v § 89, kde se stanoví, že u odsouzeného za přečin se zkušební doba může stanovit až na dobu tří let a u odsouzených za zločin na jeden až sedm let. Dále je stanoveno, že zkušební doba počíná podmíněným propuštěním na svobodu. Soud může uložit nad pachatelem dohled a stanovit, aby se v určené době, bezprostředně navazující na propuštění z VTOS, zdržoval ve svém obydlí nebo jeho části. Pro uložení kvazitrestu domácího vězení nebo kvazitrestu obecně prospěšných prací musí odsouzený splňovat základní podmínky, a to, aby osoba byla odsouzena za přečin a vzorně plnila povinnosti, která jsou mu ukládány vězeňským řádem. Jako další úskalí pro využití tohoto institutu je podmínka řádného budoucího života odsouzeného.

Z toho vyplývá, že ředitel věznice by měl vytipovat odsouzené, kteří by si využití této možnosti zasloužili a měl by být schopen u nich garantovat splnění zákonných podmínek. Další významnou úlohu by zde hrála probační služba, jejímž úkolem je ověřit, zda jsou splněny podmínky pro možnost realizace kvazi opatření, tedy ověřit v rámci IPŠ, a to i formou dožádání místně příslušnému středisku PMS, tak, kde se odsouzený bude po případném podmíněném propuštění zdržovat, vhodnost uložení povinnosti zdržovat se v obydlí či realizace obecně prospěšných prací pro konkrétního zadavatele prací. Toto vše s ohledem na následnou kontrolu uložených opatření vedle uložení dohledu.

Samozřejmě je zde otázkou, kolik odsouzených by si zasloužilo uložení tohoto institutu a jestli by soudci byli ochotni využívat této možnosti, při přetrvávající absenci elektronického monitoringu.²⁰

4.8 Povinnosti odsouzeného související s výkonem trestu domácího vězení

Trest domácího vězení je druhý nejpřísnější trest, který může soudce v naší republice uložit pachateli trestného činu. Jde o trest, který je vykonáván na svobodě a pro odsouzeného představuje šanci zachování sociálních vazeb i pracovního uplatnění. Současně dává i možnost odsouzenému aktivně pracovat na odčinění újmy, kterou svým delikventním jednáním způsobil. Odsouzenému jsou stanoveny podmínky, které musí plnit v rámci výkonu jemu uloženého trestu domácího vězení, které spočívají v povinnosti zdržovat se v soudem stanovené době na určeném místě po celou délku uloženého trestu, dostavit se k projednání podmínek místa výkonu trestu (TDV) do střediska Probační a mediační služby a v průběhu celého trestu spolupracovat s probačním úředníkem.

Odsouzený musí informovat probačního úředníka o svých osobních poměrech a jejich změnách (bydliště, zaměstnání, sociální situace) a ve spolupráci s ním se podílet na přípravě podkladu pro nařízení výkonu TDV soudem. Dále je odsouzený povinen poskytnout potřebnou součinnost, zejména pak umožnit probačnímu úředníkovi provedení kontroly toho, zda se zdržuje ve stanovené době v určeném místě výkonu

²⁰ Blanda, R. Ředitelské návrhy na podmíněné propuštění mohou věznicím pomoci. *České vězeňství*. 2011, č.4, s.4

trestu. V rámci kontroly umožnit vstup úředníka PMS do svého obydlí a na jeho požádání prokázat svoji totožnost.

Odsouzený je po dobu trestu povinen rovněž neprodleně informovat probačního úředníka o jakýchkoli změnách (pracovní neschopnosti, pobytu v cizině, změny v zaměstnání, atd.), jež by mohly vést např. k rozhodnutí soudu o přerušení trestu, popřípadě změně místa jeho výkonu. Na vyzvání probačního úředníka se odsouzený musí dostavit na příslušné středisko PMS ČR a dokladovat skutečnosti, které budou stanoveny probačním úředníkem.

Náklady řízení ve věci trestu domácího vězení jsou stanoveny Vyhláškou zde dne 11. prosince 2009, denní sazba nákladů výkonu trestu domácího vězení činí 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň z části vykonal trest domácího vězení. Uhrazení nákladů řízení je nedílnou součástí výkonu trestu, kdy lze po stanovení nákladů řízení soudem a po dohodě s vymáhající úřednicí soudu hradit tyto náklady již během jeho výkonu.

4.9 Porušení podmínek souvisejících s trestem domácího vězení

Ustanovení § 61 odst. 1 tr. zák. předepisuje soudu, který ukládá trest domácího vězení, aby zároveň stanovil náhradní trest odnětí svobody pro případ, že by výkon trestu domácího vězení byl zmařen. Délka tohoto náhradního trestu odnětí svobody může činit až jeden rok. Ustanovení § 61 odst. 2 tr. zák. pak zmaření trestu domácího vězení vymezuje tak, že se jedná o nedodržení podmínek tohoto trestu stanovených v § 60 odst. 3 až 5 tr. zák. To znamená, že výkon náhradního trestu odnětí svobody lze nařídit v případě, že odsouzený:

- 1) poruší základní povinnost stanovenou v § 60 odst. 3 tr. zák., tj. zdržovat se ve vymezené době v určeném obydlí,
- 2) poruší soudem uloženou přiměřenou povinnost či uložené přiměřené omezení,
- 3) poruší soudem uloženou povinnost nahradit podle svých sil škodu způsobenou trestným činem,

4) poruší podmínky soudem uloženého výchovného opatření (jde – li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých).²¹

Novelou trestního zákoníku k 1. 12. 2011 byl náhradní trest nahrazen přeměnou zbytku nevykonaného trestu domácího vězení v trest nepodmíněný – viz výše.

Při výkonu TDV není odsouzenému ze zákona uložena povinnost vést řádný život. Pouze soud může uložit pachateli přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti podle § 48 odst. 4 TZ směřující k tomu, aby vedl řádný život,²² avšak tato formulace přesně nestanovuje povinnost vést řádný život tak, jak je tomu u jiných alternativních trestů, např. u trestu OPP.²³

Podmínka vedení řádného života je stanovena pouze implicitně.²⁴

4.10 Dílčí závěr

Výhody trestu domácího vězení oproti trestu odnětí svobody lze spatřovat zejména v tom, že pachatel trestné činnosti není vytržen ze svého přirozeného prostředí rodiny, sociálního okolí i pracovního uplatnění a není stigmatizován jak „kriminálník“. Další výhodou je, že pachatel je zpravidla zaměstnán a tím je pro společnost i nadále prospěšný a může hradit škodu, kterou způsobil.

Lze říci, že rozšířením škály alternativních trestů v trestním zákoníku o trest domácího vězení byl od zákonodárce krok správným směrem. Alternativní trest dává pachateli možnost zůstat i nadále na svobodě a snažit se zmírnit škody způsobené oběti. V první řadě, aby došlo k plnému využívání trestu domácího vězení, je zapotřebí zprovoznit elektronický monitoring. Tím dostane potřebnou důvěru u soudců, kteří právem volají po důkladnější kontrole pachatele.

²¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 308 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

²² Srov. § 60 odst.5 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²³ Srov. tamtéž, § 65 odst.2.

²⁴ KYSELA, K.; VOLEVECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, 7-8, s. 13.

5. Role PMS v rámci výkonu a kontroly TDV

5.1 Institut předběžného šetření

Trest domácího vězení se stal součástí škály alternativních trestů, se kterým dosud český právní systém nemá potřebné zkušenosti. První tresty domácího vězení byly ukládány soudci tzv. od stolu, bez potřebných informací o osobě i sociálním prostředí odsouzeného. Nutno poznamenat, že ne vždy soudy rozhodovaly vhodně (odsouzený s pobytem na ohlašovně obecního úřadu, závislost na drogách či alkoholu apod.) Toto však umožňuje současná právní úprava a soudce může de facto uložit trest domácího vězení i trestním příkazem tzv. od stolu, aniž by odsouzeného viděl či měl informace o jeho obydlí. Takto nevhodně uložený trest, jak ukázala praxe, je potom následně vždy komplikací a vyžaduje od soudu a i od spolupracující PMS mnoho mnohdy marné práce, která zbytečně zatěžuje.

Soudce a v přípravném řízení i státní zástupce může pověřit PMS opatřením informací o obviněném, které pak mohou posloužit pro rozhodování, kde probační pracovník doporučí vhodnost či nevhodnost uložení TDV i s ohledem na jeho budoucí kontrolu a osobu obviněného. Tato činnost je označena jako „ **institut předběžného šetření**“ .

Institut předběžného šetření rozšiřuje možnosti spolupráce probační služby s obviněným ve fázi před rozhodnutím o jeho vině a uložení trestu u těch obviněných, u kterých jsou splněny podmínky pro uložení tohoto trestu a lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu. Probační služba klade velký důraz na to, aby mohla vstupovat do případů již v této fázi přípravného řízení, s odkazem na praktické zkušenosti, které získala s výkonem obecně prospěšných prací za uplynulých dvanáct let. Kde byl vykonán trest OPP lépe u těch pachatelů, kteří byli v kontaktu s probačními úředníky již v době před uložení takového trestu. Lze důvodně předpokládat, že bude vhodné, aby trest domácího vězení byl soudem ukládán na základě zprávy, kterou PMS zpracuje pro soud ještě před jeho uložení. Pro vstup probačního úředníka do trestního řízení ve fázi před uložení nebo nařízením trestu domácího vězení je zapotřebí, aby pachatel vyslovil souhlas o spolupráci s probační službou a další podmínkou je, aby orgány činné v trestním řízení byly o vstupu probační služby do případu informovány.

Mezi OČTŘ a PMS je zapotřebí, aby probíhala vzájemná komunikace a informovanost o případu.

Vstup probačního úředníka do případu v této fázi trestního řízení je nejvhodnější právě formou, kdy středisko PMS bude ze strany OČTŘ pověřeno činnostmi směřující ke zjištění možnosti uložení a výkonu TDV (zde bude zejména záležet na státním zástupci nebo na soudci, zda o tuto spolupráci bude mít zájem a středisko PMS osloví.), případně v rámci svého působení vyhodnotí PMS jako žádoucí zabývat se v daném případě i prověřením možnosti uložení TDV.²⁵

V rámci provádění institutu předběžného šetření provádí probační úředník základní analýzu rizik a potřeb klienta, kdy současně vyhodnocuje sociální situaci klienta. Probační úředník bude muset stanovit vhodnost pachatele pro možnost uložení TDV a zejména vyhodnotit i situaci, kdy konkrétní klient by pro výkon trestu domácího vězení vhodný nebyl.

Probační služba uvádí případy, u kterých se dá předpokládat, že uložení TDV není vhodné. Mezi tyto případy patří:

- závislost pachatele na omamných a psychotropních látkách,
- trestný čin pachatele zahrnoval násilí páchané na osobách blízkých, se kterými pachatel žije v jedné domácnosti,
- pachatel nedisponuje stabilním místem svého bydliště,
- pachatel vyžaduje vzhledem ke svému závažnému zdravotnímu stavu intenzivní lékařskou péči,
- pachatel z pracovních důvodů dlouhodobě pobývá mimo svůj domov.

Je zapotřebí říci, že výčet pachatelů, kterým není vhodné uložení TDV, byl stanoven bez potřebných praktických zkušeností. Z toho vyplývá, že seznam se může rozšířit, případně upravit.

Smyslem realizace institutu předběžného šetření je:

- zjištění základních informací k osobě obviněného,
- zmapování jeho stávající situace rodinné, sociální, pracovní, zdravotní,
- poznání okolností spáchaného trestného činu z hlediska možných rizik a potřeb pachatele,

²⁵ Čádová, J. *Metodický postup PMS ČR v oblasti zajištění možnosti uložení a kontroly výkonu trestu domácího vězení*. vyd. odd. KAM, 2009, s. 1-13.

- zjištění postoje pachatele ke spáchanému trestnému činu a míry jeho odpovědnosti za řešení jeho následků,
- objasnění potřeb a zájmů obětí trestného činu,
- rozpoznání vhodnosti uložení TDV a identifikace rizik znemožňující jeho výkon včetně zjištění míry motivace pachatele podrobit se výkonu případně uloženého TDV.

Jak je patrné z výše uvedeného, je institut předběžného šetření i přesto, že není doposud v právní úpravě zakotven, významným prvkem, který může být pro soudce zdrojem důležitých informací, na jejichž základě se pak bude rozhodovat o uložení konkrétního trestu konkrétnímu odsouzenému.²⁶

5.2 Role PMS v rámci výkonu a kontroly TDV

V rámci institutu předběžného šetření v přípravném řízení nebo po uložení trestu domácího vězení soudem, v činnosti směřující ke zpracování podkladů pro nařízení trestu domácího vězení soudem, provádí probační úředník tři základní činnosti, kterými jsou:

1. Úvodní konzultace s obviněným na středisku PMS

Samotná konzultace s pachatelem musí probíhat za výslovného souhlasu pachatele - v přípravném řízení, na základě pravomocného rozhodnutí soudu ve výkonávacím řízení.

Při úvodní konzultaci se snaží probační úředník zmapovat zejména následující oblasti:

- základní anamnestické údaje k osobě pachatele,
- informace o trestném činu, ze kterého je obviněn,
- kriminální minulost pachatele – analýza jeho dosavadní trestné činnosti z hlediska počtu a typu činů,
- osobní poměry pachatele, místo jeho bydlení a způsob vedení domácnosti,
- zaměstnání a finanční situace,
- závazky a povinnosti pachatele mimo domov,
- zdravotní stav,

²⁶ Čádová, J. *Metodický postup PMS ČR v oblasti zajištění možnosti uložení a kontroly výkonu trestu domácího vězení*. vyd. odd. KAM, 2009, s. 1-13.

- rodinné poměry pachatele,
- způsob trávení volného času, denní zvyklosti,
- postoj oběti trestného činu a představa o nápravě následků trestného činu, výše náhrady škody a reálné možnosti způsobenou škodu finančně uhradit či ji odčinit jiným způsobem,
- zjištěná rizika recidivy. rizika vzniku újmy zejména ve vztahu k možnosti uložení TDV.

Jako další krok, který vede po konzultaci na středisku probační služby, by měl probační úředník navštívit klienta – pachatele v jeho prostředí, ve kterém bydlí.

2. Návštěva v místě bydliště pachatele

Zde je hlavním úkolem zmapovat přirozené prostředí pachatele, ve kterém by měl být TDV vykonán. Probační úředník má jedinečnou možnost se při návštěvě seznámit s osobami, které sdílí obydlí spolu s pachatelem. Probační úředník má možnost provést návštěvu ve třech možných situacích:

1. situace – návštěva uskutečněná ve fázi realizace institutu předběžného šetření, tedy v době probíhajícího přípravného řízení nebo řízení před soudem,
2. situace – návštěva uskutečněná v době, kdy byl TDV pravomocně uložen, ale ještě nebyl nařízen jeho výkon,
3. situace – návštěva v místě bydliště za účelem provedení kontroly výkonu TDV.

3. Zpracování stanoviska PMS k možnosti uložení a výkonu TDV

Třetí krok je shrnutí dvou předchozích bodů, u kterých probační úředník vyhodnocuje zjištěné informace. Po provedené analýze probační úředník zpracuje svoje stanoviska do zprávy, v níž doporučuje TDV nebo nedoporučuje. Součástí stanoviska musí být také písemný slib klienta, kterým dává souhlas s uložení TDV a kterým se zavazuje, že se bude ve stanovené době zdržovat v obydlí na určené adrese a poskytovat veškerou součinnost při výkonu TDV.²⁷

²⁷ Čádová, J. *Metodický postup PMS ČR v oblasti zajištění možnosti uložení a kontroly výkonu trestu domácího vězení*. vyd. odd. KAM, 2009, s. 1-13.

5.3 Namátkové kontroly

V současné době jedinou možností jak kontrolovat klienty odsouzené k trestu domácího vězení jsou namátkové kontroly prováděné pracovníky Probační a mediační služby v nepravidelných intervalech, několikrát za měsíc. Namátkové kontroly fungují tak, že probační úředník několikrát v měsíci v různých časových intervalech, ve stanovené době povinnosti pobytu odsouzeného v jeho obydlí, obvykle od 20:00 hod. do 5:00 hod., o víkendech a svátcích po celý den, provádí kontrolu výkonu TDV v místě bydliště klienta. Kontrola nepřináší žádné speciální požadavky na probačního úředníka, při kontrole klienta může úředník provést, pokud je k tomu oprávněn, orientační dechovou zkoušku, případně test na přítomnost omamných a psychotropních látek. Prokonzultuje případné možné překážky v řádném plnění trestu. O provedené kontrole probační úředník vyplní předepsaný formulář a nechá si jej podepsat od klienta. Pro vysokoškolsky vzdělané lidi, kterými jsou probační úředníci, by se dalo říci, že je tato činnost plýtvání jejich odborností, která by mohla být využita jiným způsobem při práci s klienty. Pro střediska PMS je kontrola TDV velkou zátěží po stránce časové. Časová náročnost spočívá zejména v dopravě ke klientovi, který může být od střediska vzdálen i několik desítek kilometrů, v takovém případě zabere kontrola probačnímu úředníkovi několik hodin. Pro příklad uvedu současnou situaci na středisku PMS ve Žďáře nad Sázavou, kde je uloženo soudem více než 20 trestů TDV, z nichž je nařizeno a PMS tedy kontrolováno 8 TDV. Jedna kontrola těchto trestů probačními pracovníky obsáhne cca 5 hodin a je třeba zmínit, že kontrolu u jednoho z těchto případů ve Velkém Meziříčí zajišťuje v rámci součinnosti středisko PMS v Třebíči vzhledem k lepší dopravní dostupnosti. V metodickém standardu PMS je jako minimum počtu kontrol počítáno se třemi kontrolami v měsíci. V praxi je toto číslo, dle sdělení specialistů na TDV, vyšší pohybující se od 6 do 8 kontrol měsíčně. Za zmínku jistě stojí i skutečnost, že doba výkonu kontrol TDV, tedy i práce v noci a o víkendech a svátcích, je započítávána do standardní pracovní doby pracovníků, což ve svém výsledku vede k nadměrnému zatížení pracovníka a omezení jeho možností věnovat se potřebné sociální práci i v jiných agendách. S ohledem na bezpečnostní rizika jsou kontroly prováděny vždy ve dvou pracovnících PMS, což při nízkém počtu pracovníků na „venkovských“ střediscích PMS je extrémně zatěžující. Za zmínku jistě stojí i tristní ohodnocení této práce, jaksi nad rámec standardní pracovní doby. V případě hojného

využívání TDV je zde nemyslitelné, aby byla kontrola zajišťována pouze namátkovými kontrolami PMS. V poslední době se setkáváme i s názory na možnou budoucí spolupráci PMS a VS ČR při kontrolách TDV. Což by dle mého soudu současnou situaci nevyřešilo, ba naopak by ji ještě více komplikovalo.

Shrnu-li předešlé, je patrné, že zde sice máme nový alternativní trest, který je druhým nejpřísnějším trestem, jež má významný sociální kontext, ale nemáme zajištěny podmínky pro jeho efektivní kontrolu. Tou zcela jistě může být zavedení elektronického monitorovacího systému.

5.4 Elektronický monitoring

Pod elektronickým monitoringem si laická veřejnost může představit různé formy hlídacích zařízení, jaké jsme měli možnost vidět v nejrůznějších filmech, kde pachatel měl obojek nebo náramek připoután na nejcitlivějším místě – na krku. Kdy při opuštění přesně stanoveného prostoru mělo dojít na dálku k odpálení výbušniny a pachatel měl přijít o hlavu. Ale o takovém monitoringu nemůže být v současném právním systému ani řeč.²⁸

Od zavedení elektronického monitoringu se zejména očekává snížení provozních nákladů, které jsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody a ke snížení počtu odsouzených za lehčí trestné činy ve věznicích a uvolnění vězeňských kapacit pro pachatele závažnějších trestných činů. Zavedení elektronického monitoringu by tak umožnilo čtenější využívání alternativního trestu domácího vězení, jež je v současné době limitováno kapacitními možnostmi kontrol PMS. *Elektronický monitoring je s trestem domácího vězení imanentně spjat. Elektronické monitorování může být prováděno různými technickými prostředky, přičemž v zásadě lze rozlišovat pasivní sledovací systémy a aktivní sledovací systémy.*

Systém pasivní neboli „programový kontaktní systém“ je založen na tom, že počítač navazuje v předem stanovených anebo náhodných časových okamžicích telefonní spojení, přičemž odsouzený je povinen telefonáty přijímat a potvrzovat počítači svou přítomnost pomocí zařízení sloužícího k rozluštění kódu, které má upevněné na paži nebo na noze. Počítač pak zaznamenává, zda se telefonický kontakt zdařil (tj. odsouzený reagoval), anebo zda se odsouzený neohlásil.

²⁸ BLANDA, R. Odstraní elektronické náramky přeplněnost českých věznic? *České vězeňství*. 2010, č. 1, s. 17.

Aktivní sledovací systém (čili „ stálý signální systém“) využívá přijímač, který je instalován v bytě a přijímá signál vysílaný ze zařízení upevněného na těle odsouzeného. Jakmile je šifrovaný signál (předávaný z instalovaného přijímače do počítače na kontrolním stanovišti) přerušen, počítač spustí alarm a upozorní tak na to, že odsouzený opustil místo výkonu trestu.

V současné době se pak při elektronickém monitorování začíná využívat i technologie GPS (Global Positioning System), která – i přes limity související s oblastmi pokrytými telefonním signálem – umožňuje sledování odsouzených v reálném čase. Výhodou této technologie je také to, že eliminuje potřebu instalovat zařízení v domě odsouzeného.

Je zřejmé, že kontrola elektronickým kontrolním systémem neboli prostřednictvím tzv. elektronického monitorování, může zajišťovat efektivitu tohoto trestu mnohonásobně účinnějším způsobem než namátkové kontroly prováděné probačními úředníky. Prostřednictvím elektronického kontrolního systému lze přítomnost odsouzeného v daném obydlí monitorovat prakticky nepřetržitě. Oproti tomu personální možnosti Probační a mediační služby ČR jsou i v současné době stále limitované a stěží dostačují k plnění jiných úkolů, které jsou Probační a mediační službě zákonem svěřeny. I kdyby navíc došlo k radikálnímu nárůstu počtu probačních úředníků, stále by kontrola odsouzených z jejich strany mohla pokrývat pouze malý zlomek času, po který by odsouzení měli povinnost setrávat v určeném obydlí. S mírnou nadsázkou řečeno, odsouzený by při způsobu kontroly prováděné namátkovými návštěvami mohl právem hovořit o smůle, kdyby jej probační úředník přistihl při porušování podmínek trestu domácího vězení.“²⁹

Jak vyplývá z předběžných ekonomických rozvah, den dohledu nad jedním domácím vězněm by měl stát přijít přibližně na 300 korun. Přitom náklady na jednoho odsouzeného ve vězení představují částku kolem 1000 až 1100 korun. Zavedení elektronického monitoringu by tedy přineslo značné úspory finančních nákladů.³⁰

Elektronický monitoring měl být původně v provozu již od roku 2011, ale z důvodu nezískání finančních prostředků, resp. zrušením tendru na jeho výběr Ministerstvem spravedlnosti, je elektronický monitoring bohužel v České republice v nedohlednu.

²⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 327 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

³⁰BLANDA, R. Odstraní elektronické náramky přeplněnost českých věznic? *České vězeňství*.2010, č.1, s. 17.

„Lze důvodně předpokládat, že dokud nebude elektronický monitoring reálně k dispozici, soudy budou ve velice omezené míře ochotny ukládat trest domácího vězení, jehož výkon by byl zajišťován pouze namátkovou kontrolou ze strany probačních úředníků, i když nepochybně se najdou soudci, kteří budou chtít v jistém smyslu experimentovat a mediálně propagovaný trest domácího vězení v několika málo případech uložit“.³¹

V důvodové zprávě k novému trestnímu zákoníku byl vysloven předpoklad počtu uložených TDV ve výši 5 000. Současná praxe je jiná, kdy počet uložených a nařízených trestů domácího vězení osciluje kolem čísla 200. Nejčastějším argumentem soudců je absence monitorovacího systému.

5.5 Dílčí závěr

Z předešlého textu vyplývá, že PMS hraje bezesporu důležitou roli při ukládání trestu domácího vězení, a to i přesto, že nutnost projednání poměrů obviněného a zjištění podmínek pro případné uložení trestu domácího vězení, není právně zakotvena. Většina soudců již přistupuje k této otázce zodpovědně a využívá „institut předběžného šetření“ v maximální míře.

Kontroly TDV probíhají v současné době pouze namátkovými kontrolami z důvodu absence elektronického monitoringu. Namátkové kontroly neúměrně zatěžují pracovníky probační služby a zejména zde chybí potřebná důvěra soudců k tomuto trestu, kteří argumentují tím, že namátkové kontroly nezabezpečí řádné plnění tohoto trestu, nemohou pokrýt celou dobu, po níž se má odsouzený zdržovat v určeném obydlí.

Proto zavedení elektronického monitoringu je zapotřebí realizovat v co nejkratší době, aby mohl být trest domácího vězení využíván v plné míře.

³¹ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 327 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

6. Zahraniční úpravy TDV

Česká republika není jedinou zemí, kde je tato alternativní sankce využívána. Pro srovnání si dovolím velmi rámcově přiblížit i praxi využívanou v našich sousedních státech, a to konkrétně na Slovensku a v Polsku.

6.1 Domácí vězení na Slovensku

Domácí vězení bylo do slovenské právní úpravy přijato trestním zákonem č. 300/2005 Z. z., který nabyl účinnosti 1.1.2006. Jeho úprava je obsažena v ustanovení § 53 slov. tr. zák.. Slovenská úprava trestu domácího vězení má několik odlišností od českého trestu domácího vězení:

- 1) je možnost uložení tohoto trestu pouze na dobu jednoho roku, to je přesně polovina než dovoluje česká právní úprava.
- 2) Možnost uložení trestu domácího vězení je pouze za přečiny, u kterých nepřevyšuje horní hranice pět let, protože § 34 odst. 6 slov. tr. zák. ukládá za povinnost u trestného činu, kde horní hranice pěti let je převyšena, uložit trest odnětí svobody.
- 3) Na rozdíl od české právní úpravy není vyžadován písemný slib pachatele pro uložení tohoto trestu, česká právní úprava klade velký význam, aby pachatel dal písemný souhlas s uložением trestu z důvodu, že v průběhu výkonu trestu bude narušována domovní svoboda.
- 4) Není možné uložit trest domácího vězení mladistvému pachateli, protože není v taxativním výčtu druhů trestů § 109 slov. tr. zák..
- 5) Slovenská úprava neřeší při výkonu tohoto trestu možnost povolit odsouzenému navštěvování bohoslužeb a pravidelných náboženských setkání.
- 6) Mezi další odlišnosti patří, že slovenská úprava ukládá za povinnost v průběhu výkonu trestu vést řádný život, na což česká právní úprava ve spojení s domácím vězením nepomyslela.
- 7) Jako další věc, kterou by se mohla česká právní úprava inspirovat, je možnost po vykonání půlky trestu, aby odsouzený požádal o upuštění zbytku trestu. Zde je za povinnost odsouzeného, aby splňoval zejména požadavek, kdy měl v průběhu výkonu

tohoto trestu vést takový život, kterým by prokázal, že zbytek trestu již není potřebné vykonávat.³²

Mezi úsměvné nedostatky v obou právních úpravách, je absence elektronického monitorovacího systému, který by zajistil potřebnou důvěru v ukládání tohoto trestu jak u českých, tak i slovenských soudců.

6.2 Polská úprava domácího vězení

Polská právní úprava zná domácí vězení pod jiným názvem než jsme zvyklí u nás, a to jako výkon trestu odnětí svobody v systému elektronického dozoru. Tento institut nabyl účinnosti od 1. září 2009 a jeho účinnost potrvá do 30. června 2013. Z toho vyplývá, že je to předpis dočasný. Zde je vidět snaha nejprve daný trest vyzkoušet v praxi a pak provádět následné úpravy. Jelikož je to jen zkušební verze trestu, lze uložit trest pouze krátkodobě, a to na dobu půl roku. Tak jako u nás je snahou polských zákonodárců snížit počty odsouzených ve věznicích, které jsou přeplněné pachateli odsouzenými za méně závažné trestné činy.

Elektronický monitoring by měl zajistit důslednou kontrolu odsouzeného, zda se zdržuje v určeném obydlí a zda se nestýká s osobami, se kterými jim byl styk soudně zakázán. Mezi žádoucí efekt je zde povinnost sebeovládání, což je prospěšné pro resocializaci pachatele.

Zákon přesně definuje pojmy jako je vysílač, registrační zařízení, monitorovací centrála. Vysílač má odsouzený připevněn ve formě náramku na noze nebo zápěstí, registrační zařízení je umístěno v místě bydliště nebo pobytu odsouzeného a přijímá signál z vysílače. Monitorovací centrála je dozorujícím počítačovým centrem pro sběr dat, které jsou předávány oprávněným orgánům.

Nyní se připravuje novela zákona, která by umožňovala odsoudit pachatele do „domácího vězení“ na dobu, až jednoho roku.³³

³² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Leges, 2011, 332 - 337s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

³³ Walach, A., *Systém trestů v Polsku. Státní zastupitelství*. 2010, č.2, s. 26-27

6.3 Dílčí závěr

Je patrné, že rozšíření ukládání TDV v praxi českých soudů může být významným odlehčením přeplněnosti našich věznic. Tato filozofie je patrná i v postupu našich sousedů.

Mezi nejzodpovědnější mi připadá krok, který předvedla polská právní úprava v podobě jakéhosi testu, jak bude daný trest fungovat v praxi. Zejména připravenost elektronického systému by mohla být inspirující jak pro českou, tak i slovenskou právní úpravu. Je jistě namístě „pokárat české zákonodárce“, kteří by se měli zamyslet nad tím, že než zavedou nějakou převratnou novinku, je lepší ji nejprve odzkoušet a připravit jí podmínky pro její existenci.

7. Případové studie a aktuální statistická data trestu TDV

7.1 Kasuistika – TDV č. 1

V prvním případě se jedná o muže ve věku 26 let, pana MZ, který vyrůstal od dětství v neúplné rodině, má jednoho sourozence. V současné době se s matkou ani otcem nestýká, je v kontaktu pouze s bratrem. Rodinný stav – rozvedený, jedno dítě.

Je vyučen a v současné době je bez stálého zaměstnání. Již pětkrát byl soudně trestán.

MZ se svým dlouholetým kamarádem LČ se dne 10.3.2010 sešli v pohostinství, kdy LČ nabídl MZ možnost vydělat si větší obnos peněz. MZ to zajímalo a nechal si celou situaci, jak přijít rychle k penězům vysvětlit. LČ vyprávěl o zvedajících se cenách barevných kovů a že ví o místech, kde by bylo možné tyto kovy získat a prodat je ve výkupnách sběrných surovin. MZ na této situaci nepřišlo nic nezákonného a tak souhlasil s tím, že si rád přivydělá, protože je bez práce a peněžní prostředky by se mu hodily na zaplacení nájemného.

Ve večerních hodinách se oba sešli na ulici Horova v Třebíči, kde po překonání a poškození visacího zámku na vstupních kovových dveřích vnikli do teplovodního kanálu, kde odcizili řezací nástavec k řezací soupravě v hodnotě 500,- Kč, kterým nařezali dohromady 310 metrů kabelu elektrického vedení v hodnotě 28 000,- Kč. Po tomto se přesunuli do bývalého podniku BOPO v Třebíči, kde vnikli nezajištěným výkopem do teplovodního topného kanálu, kde se jim podařilo nastříhat dalších 100 metrů kabelu v hodnotě 2000,- Kč. Zde jejich konání skončilo příjezdem policejního orgánu a následným zadržením.

Tímto činem se dopustil MZ přečinu krádeže podle § 205 odst. 2, § 21 odst. 1 k § 205 odst. 2 tr. zákoníku, dílem dokonaným, dílem nedokonaným, ve spolupachatelství dle § 23 tr. zákoníku a dále přečinu poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku, ve spolupachatelství dle § 23 trestního zákoníku.

Za tento skutek byl MZ následně odsouzen soudem podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku, za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku, § 53 odst. 1 tr. zákoníku, § 60 odst. 1,

odst. 2 tr. zákoníku k úhrnnému trestu domácího vězení v trvání 14 – ti měsíců. Jako náhradní trest byl podle § 61 odst. 1 tr. zákoníku pro případ, že by byl výkon tohoto trestu zmařen, stanoven trest odnětí svobody v trvání 10 – ti měsíců. A dále podle § 228 odst.1 tr. řádu bylo stanoveno, aby společně a nerozdílně nahradili poškozenému subjektu škodu v plné výši, která mu byla činem způsobena. Než došlo k uložení trestu domácího vězení byla pověřena probační služba, aby provedla šetření (tzv. institut předběžného šetření) o vhodnosti klienta vykonat trest domácího vězení a aby byl současně zajištěn i slib obžalovaného.

MZ bylo doručeno nařízení výkonu trestu domácího vězení ze dne 28.12.2010, kterým mu byl okresním soudem nařízen výkon trestu domácího vězení ve výměře 14-ti měsíců. Datum nařízení výkonu trestu domácího vězení byl stanoven na 1.1.2011, kdy od tohoto data je povinností odsouzeného se zdržovat v pracovních dnech od 20.00 hodin do 5.00 hodin a ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den v místě trvalého bydliště – konkrétní adresa. Samotný výkon trestu je veden ve spisu, ze kterého vyplývá, že odsouzený byl podroben několikerým kontrolám, které probíhaly bez zjištěných závad. Za zmínku stojí následující.

Dne 6.1.2011 telefonicky MZ kontaktoval pracovníka probační služby a informoval o tom, že byl hospitalizován v nemocnici. Po propuštění z nemocnice donesl MZ probačnímu úředníkovi potvrzení o hospitalizaci od 6.1.2011 – 10.1.2011.

Dne 4.3.2011 pan MZ kontaktoval telefonicky probačního úředníka s tím, že nestihne být ve stanovenou dobu 20.00 hod. doma. Jako důvod uvedl, že se mu cestou z práce porouchalo auto a že se asi o 30 minut zdrží. Pracovníkem probační služby mu bylo nařízeno, až dojedete domů, aby ho o tom informoval. MZ ve 20:35 telefonicky kontaktoval probačního úředníka, že je již doma, byl následně požádán, aby předal telefon manželce, která potvrdila, že je manžel doma.

Dne 20.3.2011 ve 4:13 hod. kontaktoval MZ probačního úředníka, kdy sdělil, že odchází od manželky a nebude na adrese místa výkonu TDV. Sdělil, že situace je již neúnosná, že bude u bratra. Po telefonu bylo dohodnuto, že se následující den dostaví MZ na středisko PMS, kde se dohodne další postup. MZ se dostavil dne 21.3.2011 na středisko, kde požádal o přerušování výkonu trestu domácího vězení, ještě tohoto dne byl návrh předán Okresnímu soudu v Třebíči. Okresní soud vydal usnesení, kterým rozhodl podle § 334d odst. 1 tr. řádu, že se přerušuje výkon trestu domácího vězení na dobu 1 měsíce. Uvedené usnesení si odsouzený převzal dne 23.3.2011 osobně na středisku PMS a doložil novou nájemní smlouvu. S odsouzeným bylo dohodnuto, že výkon trestu

bude nařízen na 1.4.2011. Dne 30.3.2011 bylo rozhodnuto Okresním soudem v Třebíči podle § 334d odst. 2 tr. řádu, že se odvolává přerušení výkonu trestu domácího vězení a podle § 334e odst. 1 tr. řádu se určuje nové místo výkonu trestu domácího vězení.

Během dalšího měsíce a půl nastaly další změny ve výkonu trestu u pana MZ. Našel si novou přítelkyni. Z důvodu, že nebyl schopen platit nájemné, požádal následně probačního úředníka o provedení změny místa bydliště a výkonu trestu domácího vězení na adresu, kde bydlí jeho přítelkyně s rodiči. Probační úředník provedl dne 11.5.2011 záznam z návštěvy v místě bydliště a seznámil osoby žijící v domácnosti s podmínkami domácího vězení. Tito s podmínkami souhlasili a dne 13.5.2011 byl podán návrh na změnu místa výkonu trestu. Okresní soud tomuto návrhu vyhověl dne 23.5.2011.

K datu 24.8.2011 probační úředník sepsal zprávu o průběhu výkonu trestu domácího vězení, kde byl zaznamenám počet namátkových kontrol, které u klienta v období od 3.1.2011 do 24.8.2011 proběhly s konečným číslem 52. Dále bylo uvedeno, že během namátkových kontrol klient poskytl potřebnou součinnost, vždy byl přítomen a z jeho strany nedošlo k porušení podmínek výkonu trestu TDV.

Jako další záznam vedený ve spise ke dni 9.11.2011 je žádost klienta na přerušení výkonu trestu z důvodu zajištění osobních záležitostí spojených s uzavřením manželství. Usnesením Okresního soudu v Třebíči bylo rozhodnuto podle § 334 odst. 1 tr. řádu o přerušení výkonu trestu v období od 1.12.2011 do 18.12. 2011.

Konečným záznamem uvedeným ve spise je závěrečná zpráva o průběhu výkonu trestu domácího vězení. Ve zprávě je uveden počet namátkových kontrol, kterých bylo provedeno 97. Během výkonu trestu nebylo zjištěno žádné porušení podmínek výkonu trestu. TDV bylo ukončeno k datu 27.3.2012. Klientovi byla uložena povinnost nahradit poškozenému škodu, kterou do konce výkonu trestu nedoložil.

7.2 Kasuistika - TDV č. 2

Ve druhém případě se jedná o muže LK ve věku 34 let, rozvedený, pět dětí. V minulosti byl osmkrát soudně trestán za různorodou trestnou činnost. Pracuje jako OSVČ.

LK dne 12.6.2010 kolem 19 hod. na dvoře rodinného domu, po předchozí slovní rozeprá, fyzicky napadl pana ZD, a to takovým způsobem, že mu způsobil zlomeninu dolní levé čelisti, se kterou byl pan ZD hospitalizován v nemocnici a léčení trvalo po dobu šesti týdnů. Jako další věc, kterou měl LK na svědomí, bylo zanedbání povinné výživy na jeho děti.

Za přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku a § 196 odst. 1 tr. zákoníku zanedbání povinné výživy byl podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku, § 60 odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. zákoníku odsouzen k souhrnnému trestu domácího vězení ve výměře 14-ti měsíců. Jako náhradní trest byl uložen podle § 61 odst. 1 tr. zákoníku pro případ, že by byl výkon TDV zmařen, náhradní trest odnětí svobody v trvání 7-mi měsíců a dále podle § 60 odst. 4 písm. i) tr. zákoníku bylo soudem uloženo, aby podle svých sil uhradil dlužné výživné. I v tomto případě si soudce před uložením TDV vyžádal od PMS zprávu o poměrech a osobě obviněného.

Dne 15.11.2010 byl okresním soudem podle § 334 tr. řádu nařízen výkon trestu domácího vězení ve výměře 14-ti měsíců. Toto nařízení si pan LK osobně převzal na středisku probační služby. Tímto datem probační služba započala TDV kontrolovat namátkovými kontrolami odsouzeného.

Kontrolou ze dne 21.12.2010 nebyl pan LK na uvedené adrese zastižen, bylo provedeno několik telefonických pokusů jej kontaktovat, na které se LK probačnímu úředníkovi neozval. Následně se probační úředník pokusil navštívit místní pohostinství, kam pan LK chodíval, ale zde také nebyl, proto se probační úředník vrátil zpět na místo výkonu TDV a zanechal zde „oznámení o namátkové kontrole“. Následující den se pan LK ozval probačnímu úředníkovi s vysvětlením, že po těžkém dni v práci usnul u zapnuté televize a neslyšel zvonek ani telefon. Probační úředník oznámil panu LK, že o této situaci bude informovat předsedu senátu, který toto vzal na vědomí a uvedl, aby v kontrole TDV bylo pokračováno. Po této situaci probíhaly kontroly standardním způsobem, při kterých nebylo zjištěno pochybení, až do 11.1.2011, kdy při opětovné namátkové kontrole nebyl LK přítomen a ani přes opakovaný pokus o navázání

kontaktní se klient nedostavil ani neozval, proto na místě bylo zanecháno „oznámení o namátkové kontrole“. Následně se klient ozval dne 12.1.2011 v 8:20 hod. a uvedl, že se zdržoval doma, je nachlazený, tvrdě spal a neslyšel zvonění. Opětovně byl o tomto vyrozuměn předseda senátu.

Ke dni 12.1.2011 byla napsána zpráva o průběhu výkonu trestu domácího vězení, kdy bylo u pana LK provedeno 11 namátkových kontrol, kdy ve dvou případech došlo k porušení podmínek TDV, které byly vysvětleny v obou případech tím, že klient usnul a neslyšel zvonění. V dalším období od 12.1.2011 do 24.8.2011 bylo provedeno 48 namátkových kontrol, při kterých nebylo zjištěno žádné porušení TDV ze strany klienta.

Dne 15.2.2012 byla napsána závěrečná zpráva o průběhu výkonu trestu domácího vězení, kde bylo uvedeno, že v průběhu výkonu trestu bylo provedeno 89 namátkových kontrol, kdy ve dvou případech došlo k porušení podmínek TDV, tato porušení byla prokonzultována s předsedou senátu, který toto vyřešil domluvou s odsouzeným a po zbytek výkonu TDV nedošlo k porušení podmínek. V současné době je pan LK opětovně souzen pro zanedbání povinné výživy.

7.3 Aktuální statistiky k TDV ke dni 29.2.2012

Číslo a název regionu	IPŠ	TDV uloženo	PDV (PP s povinností DV podle §89/2)	TDV nařízeno	TDV + PDV nařízeno	TDV vykonáno	TDV náhradní trest	TDV skončeno jinak	TDV postoupeno	Aktuální stav:
1 Praha	64	15	0	15	15	6	1	2	1	5
2 Středočeský	85	41	3	41	44	12	3	3	2	24
3 Jihočeský	102	62	2	60	62	16	9	2	1	34
4 Západočeský	94	41	4	40	44	14	3	2	0	25
5 Severočeský	93	40	0	40	40	14	5	1	0	20
6 Východočeský	149	62	3	59	62	25	7	1	3	26
7 Jihomoravský	167	81	4	71	75	17	11	8	0	39
8 Severomoravský	216	84	0	74	74	27	10	4	0	33
	970	426	16	400	416	131	49	23	7	206

Vysvětlivky :

IPŠ - institut předběžného šetření - zpracování stanoviska o situaci obviněného pro potřeby soudu

PDV - podmíněného propuštění s povinností zdržovat se ve stanoveném časovém období ve svém obydíli nebo jeho části (§ 89/2 TZ, popřípadě § 89/1 TZ)

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo poskytnout kompaktní pohled na nový alternativní trest domácího vězení, stručně připomenout jeho historický vývoj i některé pohledy na něj v mezinárodním kontextu. Protože jde o sankci, jež významně zohledňuje sociální aspekty v oblasti trestní justice, stěžejní část práce jsem věnoval roli Probační a mediační služby ČR při realizaci a kontrole trestu domácího vězení. PMS ČR je často označována za nositele sociální práce v trestní justici. Zaměřil jsem se na jeho postupné zavádění do soudní praxe, samotný výkon, aktuální situaci i dílčí problémy, které tento proces provází a domnívám se, že tento cíl se mi podařilo splnit.

Závěrem lze říci, že zavádění TDV provází řada komplikací i problémů spojených s jeho výkonem a kontrolou. U trestu domácího vězení stále nebyly zavedeny elektronické náramky a trest nesplňuje očekávání, především v počtu odsouzených, se kterým byl zaváděn do praxe, kdy bylo počítáno v důvodové zprávě s počtem až 5 000 odsouzených k TDV.

Soudci nejsou nakloněni k ukládání tohoto trestu z důvodu absence elektronického monitorovacího systému a Ministerstvo spravedlnosti podmiňuje vypsání tendru na elektronické náramky určitým počtem odsouzených - 500 „domácích vězňů“.

Tento problém považuji za zcela zásadní a po jeho odstranění se TDV může stát plnohodnotnou sankcí představující pozitivní dopad na naše trestní soudnictví i vězeňství, zejména ekonomický.

Domnívám se, že se mi v bakalářské práci podařilo ukázat, jakou roli sehrává Probační a mediační služba jako pomocná instituce pro soudy, při zpracování podkladů pro jejich rozhodování o uložení trestu domácího vězení. Případně na základě nedoporučení tohoto trestu PMS soud může zvolit výběr jiného alternativního trestu. V bakalářské práci jsem se snažil o objasnění sociálních aspektů činnosti PMS v rámci přípravného i vykonávacího řízení trestního spojených s realizací a kontrolou tohoto nového alternativního trestu a možnosti další sociální práce s klientem.

V bakalářské práci je kladen důraz na praktické aspekty realizace TDV a je dokumentována potřebná spolupráce mezi PMS a OČTŘ a uvedena i aktuální statistická data.

RESUMÉ

Jádrem bakalářské práce je zejména seznámení se s činností Probační a mediační služby a její role při výkonu a kontrole nového alternativního trestu domácího vězení.

V první kapitole jsem se snažil rámcově vysvětlit restorativní a retributivní model justice.

Druhá část se věnuje alternativnímu řešení trestních věcí jak procesně právním alternativám – odklonům v trestním řízení, tak i hmotně právním alternativám – alternativním trestům a opatřením.

Třetí část pojednává o Probační a mediační službě a její roli při řešení trestních věcí alternativní cestou.

Od čtvrté kapitoly je bakalářská práce zaměřena na nový trest domácího vězení, zejména jeho právní úpravu.

V páté kapitole je popsána role probační služby při výkonu a kontrole trestu domácího vězení.

Poslední kapitola je věnována srovnání trestu domácího vězení s jinými zahraničními státy jako je Slovensko a Polsko. V samém závěru jsou uvedeny praktické příklady uložení TDV v podobě kasuistik, které dokládají potřebnou součinnost OČTŘ a PMS. Jako nezbytnou součástí bakalářské práce jsou statistická data, která dokumentují současnou situaci TDV.

ANOTACE

Navrátil Pavel. Role PMS ČR v rámci realizace alternativního trestu domácího vězení. Bakalářská práce. Brno 2012. 56 stran.

Bakalářská práce je zaměřena na trest domácího vězení, který rozšiřuje škálu alternativních trestů, které mohou soudy v České republice ukládat pachatelům trestných činů.

Trest domácího vězení se stal součástí českého právního řádu novelou trestněprávních předpisů od 1. ledna 2010. Bakalářská práce se zabývá právními i sociálními aspekty toho trestu. Autor nejprve v práci seznamuje s možnostmi alternativního řešení trestních věcí v kontextu restorativní justice a následně objasňuje roli Probační a mediační služby České republiky v trestním řízení, jakožto jedné z klíčových institucí v rámci výkonu tohoto alternativního trestu včetně obeznámení se základní charakteristikou jednotlivých odborných činností PMS.

Jádrem bakalářské práce je pak samotná úprava trestu domácího vězení, jeho právní úprava a samotná realizace v praxi. Pro srovnání autor komparuje českou právní úpravu s právní úpravou tohoto trestu na Slovensku a v Polsku. Součástí bakalářské práce jsou i případové studie, které na jednotlivých případech dokumentují součinnost PMS s orgány činnými v trestním řízení a nechybí ani aktuální statistická data, která se vztahují k tomuto alternativnímu trestu.

KLÍČOVÁ SLOVA

retributivní justice, restorativní justice, Probační a mediační služba, probace, mediace, odklony, trest domácího vězení, institut předběžného šetření, elektronický monitoring.

ANNOTATION

Navrátil Pavel. Role of Probation and mediation service of the Czech republic in the enforcement of an alternative punishments of house arrest . Bachelor's thesis. Brno 2012. 56 pages.

Bachelor thesis is focused on the house arrest, which extends the range of alternative punishments that courts can impose in the Czech Republic for criminals.

House arrest became a part of Czech law an amendment to criminal legislation from 1st January 2010. This bachelor thesis deals with the legal and social aspects of the alternative punishment. Firstly, the author introduces the work with the possibilities of alternative criminal cases in the context of restorative justice and then he clarifies the role of the Probation and mediation Service of the Czech Republic in criminal proceedings, as one of the key institutions in the exercise of this alternative punishment, including familiarization with the basic characteristics of individual professional activities of Probation and mediation Service of the Czech republic.

The core work is the general regulation of house arrest and its legislation and actual implementation in practice. By comparison the author confront Czech legislation with the legislation of the house arrest in Slovakia and Poland. The thesis also includes case studies that on individual cases documenting cooperation of Probation and mediation service with bodies active in criminal proceedings. Even, there are current statistical data relating to this alternative punishment.

KEYWORDS

retributive justice, restorative justice, Probation and Mediation Service, diversions, house arrest, institute of preliminary investigation, electronic monitoring.

LITERATURA A PRAMENY

1. Zákon č. 40 / 2009 Sb., - trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 141 / 1961 Sb., - trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 257 / 2000 Sb., - o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 218 / 2003 Sb., - o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 300 / 2005 Z. z., - trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 117 / 1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
7. Vyhláška č. 456 / 2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení, ve znění pozdějších předpisů
8. Vyhláška č. 458 / 2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady, ve znění pozdějších předpisů
9. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000
10. Ščerba, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha. Leges, 2011
11. Zehr, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003
12. Blanda, R. Odstraní náramky přeplněnost českých věznic ? *Čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci*. 2010, č.1
13. Kysela, K., Volenceký, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7 – 8
14. Walach, A. Systém trestů v Polsku. *Státní zastupitelství*. 2010. č. 2
15. Rozhovory s probačními úředníky střediska PMS v Třebíči, PaedDr. et Mgr. Jaroslavou Auerovou, vedoucí střediska PMS v Třebíči a specialistou na odbornou agendu TDV, Mgr. Jiřím Novákem
16. NOVÁK, Jiří. *Alternativní tresty v rámci restorativní justice v ČR – role Probační a mediační služby ČR*. 2006. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno

17. Krpata, P. : Klusák, V. : Probační a mediační služba, *materiály z prezentace na Policejní škole Brno, 6. 9. 2011*
18. Auerová, J. : Alternativní řešení trestních věcí, studijní materiály k předmětu Kasuistický seminář pro magisterské studium, oboru sociální pedagogika, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, září 2011
19. Trest domácího vězení. Aktuální výsledky monitoringu TDV ke dni 29.2.2012. Materiál poskytl Luděk Hrnčář, specialista na TDV, TZV Ředitelství PMS ČR
20. Rozhovor s ředitelem PMS ČR Pavlem Šternem. Lidové noviny. Str.18
21. <http://www.mvcr.cz/>
22. <http://www.pmscr.cz/>
23. <http://www.vscr.cz/>

Seznam používaných zkratek

TC – trestný čin

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

TOS – trest odnětí svobody

TDV – trest domácího vězení

OPP – obecně prospěšné práce

PMS – Probační a mediační služba

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

SZ – státní zastupitelství

IPŠ – institut předběžného šetření